

УДК 624.012:539.4

Кундрат А. М., к. ф.-м. н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ПРУЖНИЙ МАСИВ ІЗ СИСТЕМОЮ НЕРОЗТЯЖНИХ КОМПЛАНАРНИХ ПІДСИЛЕНЬ

Розвинуто методику дослідження крайових задач поздовжнього зсуву пружного простору з системою взаємонерухомих стрічкових підсилень. Числово-аналітичні розв'язки задач отримано для однорідного поля напружень на безмежності.

Ключові слова: пружний масив, підсилення, поздовжній зсув, коефіцієнт інтенсивності.

Сучасні технології високоефективного землекористування передбачають моніторинг стану земель і при потребі застосування природоохоронних заходів. Для забудованих територій при укріпленні насипів, відкосів, териконів, берегів, ерозійного захисту, протизсувних та інших робіт застосовують армуючі елементи, на які припадає основне навантаження і які одночасно є концентраторами напружень в земляному масиві. Значне підвищення міцності та жорсткості таких укріплень одночасно супроводжується збільшенням концентрації напружень, яка потребує окремого дослідження. Напружено-деформований стан суттєво залежить від їх взаємного розташування та взаємодії між собою. Задачі такого класу, як правило, досліджують так, що забезпечується локальна рівновага кожного підсилення, а свобода їх взаємного переміщення обмежується лише матеріалом масиву. Такий підхід, цілком виправданий для цілей природокористування, потребує коригування стосовно задач керованого армування укріплюваних конструкцій, коли елементи підсилень зв'язуються у єдиний каркас.

Дослідження напружено-деформованого стану масивів з підкріпленнями особливо актуальні при оцінці міцністних властивостей композицій, для яких жорсткість матриці значно менша від жорсткості армувальних елементів та необхідне для побудови математичних моделей механічного стану композиційних та армованих матеріалів [1]. Такі задачі виникають і при вивченні підкріплювальної дії включень [2, 3], при дослідженні механічного з'єднання волокна та матриці у армованому матеріалі [4]. Використання композитів із плоским армуванням дала можливість економити до 45% матеріалу порівняно з суто однорідними конструкціями [5]. Постановки, методи розв'язування і

розв'язки деяких задач цього класу та результати досліджень подано в роботах за участю автора [6, 7].

В композиціях з підсиленнями підвищена жорсткість поєднується із необхідним рівнем міцності, що зумовлює їх вдале використання у низці галузей виробництва та природокористування [5, 6]. У попередніх дослідженнях для опису таких задач побудована механіко-математична модель тіла із включеннями [6, 7], завдяки якій можливо отримати картину напружено-деформованого стану конструкції для різної конфігурації розміщень підсилень та їх кількості.

Варіювання геометричними та силовими характеристиками підсилень та пружного тіла дає змогу змінювати сукупні характеристики в досить широкому діапазоні, задовольняючи експлуатаційні та технологічні потреби. Отримати аналітичні розв'язки таких задач у двох чи трьох вимірній постановці досить важко з огляду на нелінійність математичних моделей. Для урахування особливостей таких задач і можливого виявлення нових аспектів поведінки об'єктів дослідження скористалися числовим методом механічних квадратур. У попередніх роботах побудовано верифіковану модель дослідження пружного тіла з включеннями в умовах поздовжнього зсуву. Верифікація здійснювалась шляхом ідентифікації низки результатів одержаних числовим методом із результатами власних [6, 7] та інших [8] авторів аналітичних досліджень.

Метою даної роботи є використання верифікованої моделі для розвитку та уточнення методів дослідження масивів з підсиленнями і створення передумов розроблення нових технічних та проектних рішень, зокрема в природоохоронних системах.

Розглянемо пружний простір $(x, y, z) \in \mathbf{R}^3$, що містить п'ять компланарних стрічкових підсилень однакової ширини $2l$ (рис. 1), геометричні центри яких $O_k(0, y_k^0)$, $y_k^0 = (k-3)d$, $k = \overline{1, 5}$ розміщені по осі ординат на відстані d один від одного. Підсилення моделюємо контурами, вздовж яких розподілені об'ємні сили, що діють по осі Oz , а також приймаємо жорсткими, ідеально зчепленими з матрицею та зв'язаними в єдиний каркас. Композиція зазнає поздовжнього зсуву стосовно підсилень, який спричиняється зусиллями на безмежності. Разом зі сформульованою задачею розглядали класичний випадок незв'язаних стрічок без заданих взаємних зміщень, оскільки такий аналіз у літературі відсутній.

Оцінка напружено-деформованого стану такої композиції за умов поздовжнього зсуву згідно моделі [7] приводиться до розв'язання на-

ступної крайової задачі теорії пружності. Рівняння рівноваги пружного масиву при відсутності масових зусиль

$$\mu \nabla^2 w(x, y) = 0, \quad (x, y) \in \mathbf{R}^2 \setminus L, \quad (1)$$

де μ – модуль зсуву матеріалу матриці; $w(x, y)$ – z -компонента вектора переміщення; $\nabla^2 = \partial^2/\partial x^2 + \partial^2/\partial y^2$ – оператор Лапласа,

$L = \bigcup_{k=1}^5 L_k$ – сумарна величина контурів підсилень.

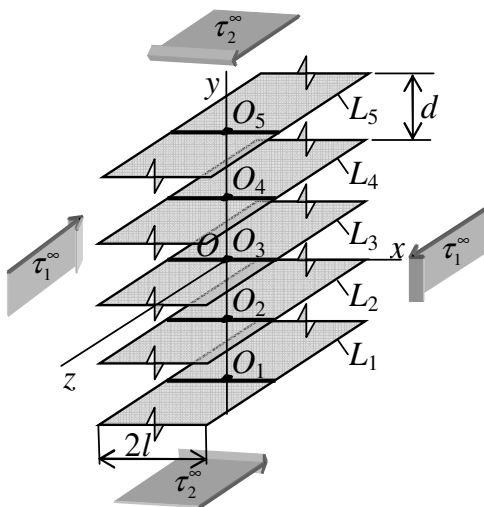

Рис. 1

Умови недеформівності кожного підкріплення

$$\frac{\partial w}{\partial x} = 0, \quad (x, y) \in L_k, \quad k = \overline{1, 5}. \quad (2)$$

Напруження на безмежності

$$\mu \frac{\partial w}{\partial x} = \tau_1^\infty, \quad \mu \frac{\partial w}{\partial y} = \tau_2^\infty, \quad (x, y) \rightarrow \infty. \quad (3)$$

Умови зв'язаності системи підсилень між собою

$$\int_{o_1}^{o_k} \frac{\partial w(x, y)}{\partial x} dx = 0, \quad k = \overline{2, 5}, \quad z \rightarrow \infty. \quad (4)$$

Трьохмірні відхилення від антиплоскої деформації в місцях зв'язаності (центри стрічок) в даній задачі не досліджуємо, тобто вважаємо, що стрічки з'єднанні за межами системи в напрямку осі Oz .

Глобальна рівновага системи

$$\sum_{i=1}^5 \int_{-l}^l [\tau_{yz}]_i(\xi) d\xi = 0. \quad (5)$$

Тут $[\tau_{yz}] = \mu[\partial w / \partial y]$ – стрибок напружень на підсиленні.

На підставі фундаментального розв'язку рівняння Лапласа (1), отримали інтегральне подання переміщення стосовно невідомих функцій стрибків напружень $[\tau_{yz}]_i$

$$w(x, y) = w^0(x, y) + \frac{1}{2\pi\mu} \sum_{i=1}^5 \int_{-l}^l \rho[\tau_{yz}]_i(\xi) d\xi, \quad \xi \in L_i, \quad (6)$$

де $\rho = \ln \sqrt{(\xi - x)^2 + ((i-3)d)^2}$; $w^0(x, y) = (\tau_1^\infty / \mu)x + (\tau_2^\infty / \mu)y$ – відома функція основного стану для однорідного масиву без підкріплень (визначена з точністю до сталої).

Враховуючи умови недеформівності (2) та симетрію композиції

$$[\tau_{yz}]_{N+1-k}(x) = -[\tau_{yz}]_k(-x), \quad x \in (-l, l), \quad k = \overline{1, 5},$$

отримуємо систему трьох сингулярних інтегральних рівнянь стосовно стрибків напружень на крайніх верхніх підсиленнях ($k = \overline{3, 5}$)

$$\begin{aligned} & \frac{1}{2\pi} \int_{-l}^l \left\{ \left(\frac{\xi + x}{(\xi + x)^2 + (2d)^2} + \frac{\xi - x}{(\xi - x)^2 + (2d)^2} \right) [\tau_{yz}]_5(\xi) + \right. \\ & \left. + \left(\frac{\xi + x}{(\xi + x)^2 + (d)^2} + \frac{\xi - x}{(\xi - x)^2 + (d)^2} \right) [\tau_{yz}]_4(\xi) + \frac{[\tau_{yz}]_3(\xi)}{\xi - x} \right\} d\xi = \tau_1^\infty, \\ & x \in L_3, \end{aligned}$$

$$\frac{1}{2\pi} \int_{-l}^l \left\{ \left(\frac{\xi + x}{(\xi + x)^2 + (3d)^2} + \frac{\xi - x}{(\xi - x)^2 + (3d)^2} \right) [\tau_{yz}]_5(\xi) + \right.$$

$$\begin{aligned}
 & + \left(\frac{\xi + x}{(\xi + x)^2 + (2d)^2} + \frac{1}{\xi - x} \right) [\tau_{yz}]_4(\xi) + \frac{[\tau_{yz}]_3(\xi)}{(\xi - x)^2 + d^2} \Big\} d\xi = \tau_1^\infty, \\
 & \qquad \qquad \qquad x \in L_4 \\
 & \frac{1}{2\pi} \int_{-l}^l \left\{ \left(\frac{\xi + x}{(\xi + x)^2 + (4d)^2} + \frac{1}{\xi - x} \right) [\tau_{yz}]_5(\xi) + \left(\frac{\xi + x}{(\xi + x)^2 + (3d)^2} + \right. \right. \\
 & \qquad \qquad \qquad \left. \left. + \frac{\xi - x}{(\xi - x)^2 + d^2} \right) [\tau_{yz}]_4(\xi) + \frac{(\xi - x)[\tau_{yz}]_3(\xi)}{(\xi - x)^2 + (2d)^2} \right\} d\xi = \tau_1^\infty, \\
 & \qquad \qquad \qquad x \in L_5. \tag{7}
 \end{aligned}$$

Додаткові умови для зв'язаних підсилень полягають у відсутності взаємних переміщень стрічок відносно центрального (4) та рівнянні глобальної рівноваги, яке тут співпадає з умовою локальної рівноваги (5) центрального підкріплення ($k = 3$):

$$\begin{aligned}
 & \frac{1}{2\pi} \int_{-l}^l \left\{ \ln \frac{\sqrt{\xi^2 + d^2}}{\sqrt{\xi^2 + (3d)^2}} [\tau_{yz}]_5(\xi) + \ln \frac{|\xi|}{\sqrt{\xi^2 + (2d)^2}} [\tau_{yz}]_4(\xi) + \right. \\
 & \left. + \ln \frac{\sqrt{\xi^2 + d^2}}{|\xi|} [\tau_{yz}]_3(\xi) \right\} d\xi = -\tau_2^\infty d, \\
 & \qquad \qquad \qquad \int_{-l}^l [\tau_{yz}]_3(\xi) d\xi = 0. \tag{8}
 \end{aligned}$$

Інтегральне зображення для переміщень (6) розглядуваної задачі матиме вигляд:

$$\begin{aligned}
 \mu w(x, y) = & \tau_1^\infty x + \tau_2^\infty y + \frac{1}{4\pi} \int_{-l}^l \left\{ \ln \frac{(\xi - x)^2 + (2d - y)^2}{(\xi + x)^2 + (2d + y)^2} [\tau_{yz}]_5(\xi) + \right. \\
 & \left. + \ln \frac{(\xi - x)^2 + (d - y)^2}{(\xi + x)^2 + (d + y)^2} [\tau_{yz}]_4(\xi) + \ln((\xi - x)^2 + y^2) [\tau_{yz}]_3(\xi) \right\} d\xi. \tag{9}
 \end{aligned}$$

Крайову задачу зведено до систем сингулярних інтегральних рівнянь (7) з умовами єдиності розв'язку (8). Її розв'язку будували чисельно методом механічних квадратур при симетричному чи антисимет-

ричному навантаженнях.

Розглянемо зсув простору паралельно до площини yOz симетричним однорідним полем напружень $\tau_1^\infty \neq 0, \tau_2^\infty = 0$. В цьому випадку зв'язаність стрічок вочевидь не впливає на розв'язок задачі.

Досліджували розподіл стрибків напружень по ширині трьох верхніх підсилень (рис. 2) для далеко ($\lambda = 0,5$ – пунктирні лінії) та близько ($\lambda = 5$ – суцільні лінії) рівновіддалено розташованих стрічок.

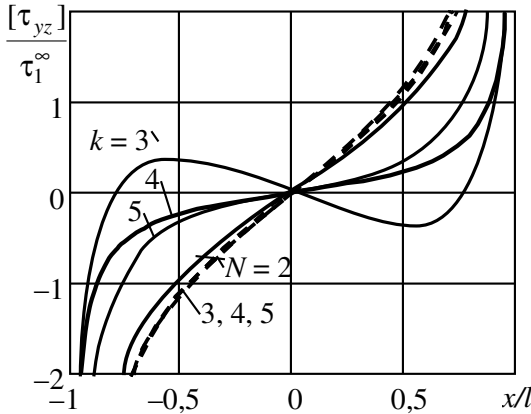

Рис. 2

У випадку далекого розташування підкріплення стрибок напружень по ширині стрічки змінює знак лише в геометричному центрі кожного, а при близькому розміщенні на центральному підкріпленні відбувається зміна знаку ще у двох точках.

Результати розрахунків порівнюємо з отриманими для системи з двох підсилень. Схеми розміщення порівнюваних систем показані на рис. 3.

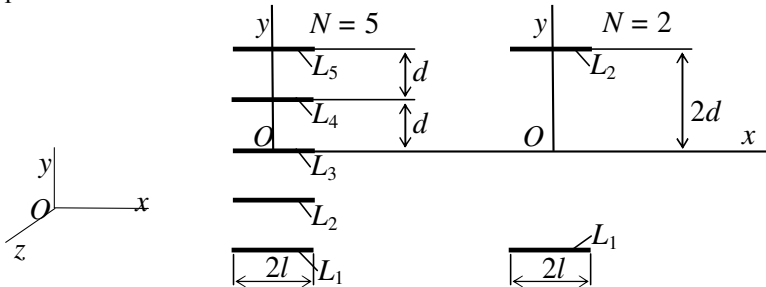

Рис. 3

Зі збільшенням відстані між підсиленнями коефіцієнт інтенсивності напружень (КІН) зростає (рис. 4) і в системі п'яти у вершинах крайніх стрічок порівняно з внутрішніми завжди більший. В системі з двох стрічок ($N = 2$) інтенсивність напружень у вершинах більша проти максимальних в системі п'яти, наявність додаткової арматури в цьому разі розвантажує композицію. Отримані значення КІН узгоджуються з результатами, отриманими в працях [6, 7].

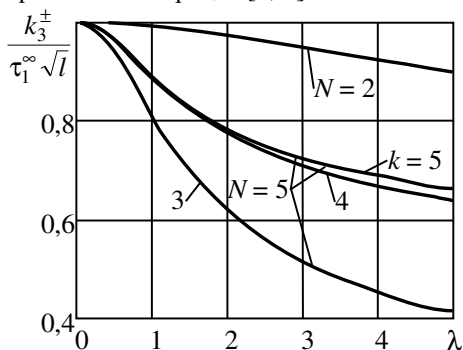

Рис. 4

На рис. 5 подано переміщення точок пружного масиву при $\lambda = 5$.

У випадку зсуву масиву паралельно до площини xz ($\tau_1^\infty = 0, \tau_2^\infty \neq 0$), отримуємо систему однорідних інтегральних рівнянь з неоднорідними додатковими умовами для нерухомих підсилень. Стрибки напружень по ширині трьох верхніх підсилень для далеко ($\lambda = 0,5$ – пунктирні лінії) та близько розташованих стрічок ($\lambda = 5$ – суцільні лінії) показані на рис. 6.

Зі збільшенням взаємної відстані між зв'язаними підкріпленнями КІН зростає (рис. 7) і у вершинах крайніх стрічок порівняно з внутрішніми завжди більший.

На рис. 8 зображено головний вектор напружень, який найбільший на крайньому ($k = 5$) в системі з 5-ти підсилень. Для центрального він закономірно рівний нулю.

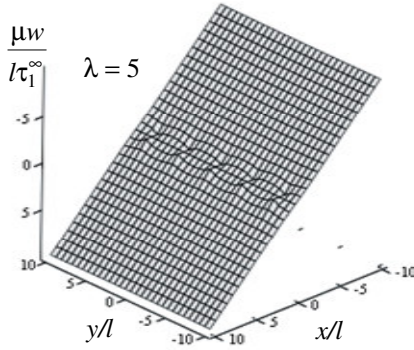

Рис. 5.

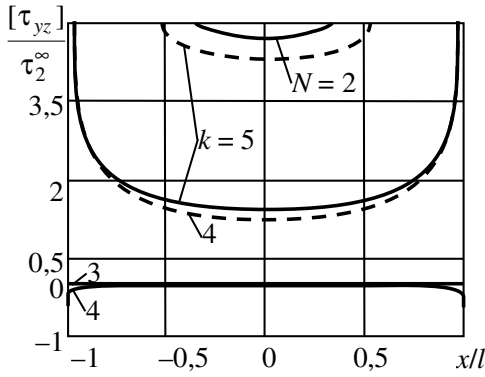

Рис. 6

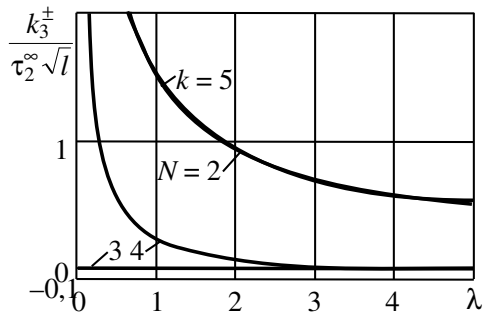

Рис. 7

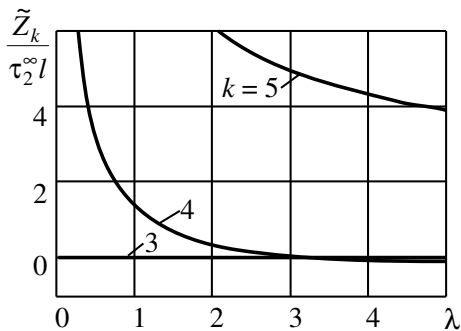

Рис. 8

На рис. 9 подано переміщення точок пружного масиву на площині xOy при $\lambda = 5$. Збурення породжене таким симетричним навантаженням є більш істотним проти попереднього антисиметричного, яке чітко помітно навіть на відстані подвійного підсилення від осі ординат.

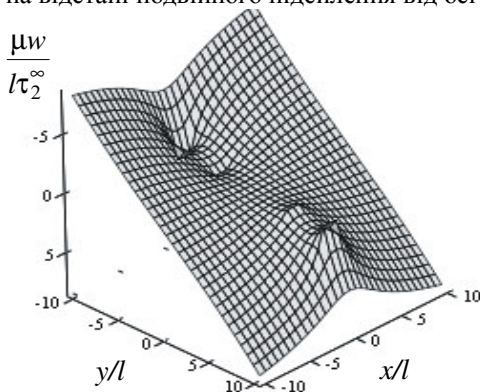

Рис. 9

Для незв'язаних підкріплень внаслідок однорідності додаткових умов локальної рівноваги

$$\int_{-l_k}^{l_k} [\tau_{y_k z}] (\xi) d\xi + Z_k = 0, \quad k = \overline{1, 5}$$

задача про збурення має очікуваний тривіальний розв'язок

$$[\tau_{yz}]_k(x, y) = 0, \quad (x, y) \in L_k.$$

Стрічки отримують переміщення:

$$w(x, (k-3)d) = w^0(x, (k-3)d) = \frac{\tau^{\infty}}{\mu} (k-3)d, \quad x \in (-l, l),$$

$$k = 1, 5.$$

Незмінною лишається принципова відмінність картини напружено-деформованого стану матриці зі з'єднаною стрічковою арматурою в спільний каркас порівняно з випадком розмежованого армування. У разі симетричного зсуву на безмежності перпендикулярно до площини розташування стрічок розподіл напружень поблизу паралельних незсунутих підсилень подібний до випадку ізольованого прямолінійного включення з незначною кількісною поправкою, яка зменшує КІН при зближенні підкріплень.

При несиметричному зсуві в площинах розташування стрічок зв'язаність армування якісно впливає на розв'язок задачі. Рухомі підсилення не вносять збурення в однорідне поле напружень, в той час як з'єднані елементи спричиняють значну концентрацію напружень, яка істотно зростає при взаємному віддаленні підсилень.

У результаті виконаних досліджень розширюються можливості моніторингу та прогнозування підкріплюваних об'єктів, раціонального використання забудованих територій масиви яких армовані зв'язаними в єдиний каркас підсиленнями та можливістю застосування нових композитів в природоохоронних заходах.

1. Механика композитов. В 12 т. / Под общей ред. А. Н. Гузя. – Киев : Наук. думка, 1993 – (Т. 7: Концентрация напряжений / А. Н. Гузь, А. С. Космодамианский, В. П. Шевченко и др. – Киев : А. С. К., 1998. – 387 с.).
2. Попов Г. Я. Концентрация упругих напряжений возле штампов, разрезов, тонких включений и подкреплений. – М. : Наука, 1982. – 344 с.
3. Черепанов Г. П. Механика хрупкого разрушения. – М. : Наука, 1974. – 640 с.
4. Александров С. Е., Гольдштейн Р. В. Выдергивание жесткого волокна из упругопластической матрицы // Прикл. математика и механика. – 2000. – Т. 64, № 1. – С. 160–166.
5. Клименко Ф. Е. Сталебетонные конструкции с внешним полосовым армированием – К. : Будівельник, 1984. – 85 с.
6. Shatskyi I. P., Kundrat A. M. Longitudinal shear of a body with mutually immobile rigid collinear inclusions // Material Science. – 2004. – V. 40, № 3. – P. 55–59.
7. Шацький І. П., Кундрат А. М. Антиплоска деформація пружного простору зі зв'язаними жорсткими стрічковими включеннями // Доп. НАН України. – 2004. – № 11. – С. 55–60.
8. Сулим Г. Т. Основи математичної теорії термопружної рівноваги деформівних твердих тіл з тонкими включеннями. – Львів : Дослідно-видавничий центр НТШ, 2007. – 716 с.

Рецензент: д.т.н., проф. Трач В. М. (НУВГП)

Kundrat A. M., Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor (National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne)

ELASTIC ARRAY WITH THE SYSTEM OF INEXTENSIBLE COPLANAR REINFORCEMENTS

The method of research of boundary-value problems to the longitudinal shear of elastic space with the system reciprocally unmoved ribbon-like reinforcements are developed. Numerical-analytical solutions of the problem are obtained for by the homogeneous field of stress at infinity. *Keywords:* elastic array, reinforcement, longitudinal shear, intensity of factors.

Кундрат А. М., к.ф.-м.н., доцент (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

УПРУГИЙ МАССИВ С СИСТЕМОЙ НЕРАСТЯЖИМЫХ КОМПЛАНАРНЫХ УСИЛЕНИЙ

Развито методику исследования краевых задач продольного сдвига упругого пространства с системой взаимонеподвижных ленточных усиления. Численно-аналитические решения задач получено для однородного поля напряжений на бесконечности. *Ключевые слова:* упругий массив, усиление, продольный сдвиг, коэффициент интенсивности.
